

מוסדי דעת ונתיבי תורה מהיכל רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

• ישיבת פוניבז' •

פרשת שלח תשפ"ה

• בס"ד • שנה ג' • גליון ק"ד •

"כי הוא לבדו בעל מלחמות" - מתוך דברי חיזוק שנשמעו מרבינו מרן שליט"א

אבל יש זמנים שברור לכל אחד שאי אפשר לעבור אותם "סתם", יש טרדות, אזעקות, אישה וילדים בבית, חרדות, וכל אחד לפי איך שהוא עובר את הזמן הזה, ואי אפשר לעבור את זה רק עם מחשבה ותפילה כללית שהכל יהיה בסדר, לא זה מה שרוצים כעת מאיתנו, רוצים מאיתנו שנחשוב, לחשוב מה האמת, מה צריך בשעה כזאת.

ופשיטא שעכשיו זה זמן תפילה ועלינו לחזק את החלק שנוגע לתפילה, לחזק את האמונה, ביטחון, אבל אנחנו צריכים לעשות את זה, זה לא מגיע לבד, אנחנו צריכים ליצור את הכלים איך להתמודד עם כל המצב הזה.

שעת מבחן לאדם

עכשיו כל אחד עומד למבחן, האם הוא עושה תורתו עיקר ומלאכתו עראי, האם הוא נגרר אחרי כל איזה נייעס או שראשו עוסק אך ורק בתורה. עכשיו זה הרגע, וכמו שהרמב"ן אומר שבעת צרה התפילה היא מדאורייתא, גם בעת מלחמה לימוד המוסר הוא מחובת האדם בעולמו, הוא "דאורייתא", אסור שהדבר היחיד שיעסיק אותנו בימים הללו זה איך לשרוד אותם והעיקר שיעברו בשלום, לא זה המכון, לא זה מה שרוצים מאיתנו.

רבינו מרן המשגיח צוק"ל היה אומר שאדם שעבר את פסח, הזכיר את יציאת מצרים, אבל לא השקיע בזה רגשית, הוא לא קיים את המצוה, זה לא נקרא לזכור את יציאת מצרים, הסיפור יציאת מצרים הוא עניין נוסף, החכמה היא לזכור ולהרגיש את יציאת מצרים, להרגיש שזה נוגע אלינו באופן אישי. כל אחד צריך להרגיש שהמלחמה נוגעת אליו, צריך זכויות, להרוויח מהזמן הזה משהו.

מלחמה ניכר מי בעל הבית

אנו מתפללים כל בוקר בתפילה "כי הוא לבדו בורא רפואות, נורא תהילות, בעל מלחמות", החלק שנוגע לתפילה כולם מבינים מה הכוונה, הקב"ה רופא כל בשר, וכשיש חולה רח"ל מתפללים לקב"ה שישלח רפואה שלמה, מבקשים ברכות, וכשהולכים לרופא מתפללים שיהיה שליח טוב, הקב"ה הוא בורא רפואות, הוא ממציא את הרפואה.

ובנוגע למלחמות אנו אומרים שהקב"ה הוא בעל מלחמות, במלחמה ניכר מי הבעל הבית על העולם, במלחמה אין תמיד קשר בין הכוח לניצחון, יש מלחמות שמצליחות ויש מלחמות שעושים את אותו הפעולה ונכשלים, בכל מלחמה צריך סייעתא דשמיא גדולה לנצח, מלחמה זה משהו שכולם רואים בחוש ששייך להשגחה פרטית בכל רגע ורגע. יש בעולם הרבה מלחמות, בכל מקום רואים יש ניצחונות וכישלונות, כל מקום לפי מה שקב"ה מחליט וקובע. החכמה במלחמה היא למצוא את בעל הבית, לראות ולחיות אותו.

למצוא כל אחד את הנקודה שנוגעת אליו

כל אחד רואה מה שנוגע אליו, בחור שמתחתן לא חושב ולא מעניין אותו מה קורה במלחמה, כיום רובם עושים חתונות בצהרים, קשה לעשות חתונות בלילה, וזה הדבר היחיד שמעניין אותו, הוא יודע שיש אזעקות, הוא יודע שיש מלחמה, אבל זה לא מעסיק אותו. כל אחד מעסיק אותו רק נקודת מבטו האישית מה שנוגע אליו.

ועל כן כל אחד צריך למצוא נקודה ספציפית שהמלחמה נוגעת אליו, המלחמה הזאת נוגעת כאן לכולם, אבל כמעט אף אחד לא מסתכל מה עליו לעשות למען ישועת הפרט והכלל, צריך כוח מיוחד לחיות את הקהל כולו ולהרגיש את כולם יחד, אבל החכמה היא לפחות למצוא כל אחד מה שכן נוגע אליו.

יש אזעקה, יורדים למקלטים, אסור שהזמן הזה יתבזבז, זה זמן שאפשר וחובה ללמוד בו. מי שעושה את זה, הוא כבר מצא איזה נגיעה שהמלחמה הזאת נוגעת אליו באופן אישי, הוא עשה משהו. החכמה היא לחפש בכל מקום מה הרווח שלנו, לחשוב מה הטובה והחסדים הגדולים שהקב"ה עושה איתנו ברגע הזה, ומי שחי בצורה הזאת - הוא הרוויח, הוא ניצל את הזמן וקיים מצוה.

החויב להתבונן בחובת האדם בעולמו בעת מלחמה

גם אם בכל השנה יתכן ולימוד המוסר מתרופף, פשיטא שכיום חובה על כל אחד ללמוד מוסר, לחשוב בשביל מה אנחנו חיים בכלל. בחיים הפשוטים לא חושבים משהו, כל אחד חי לעצמו, לומד, מתפלל, פחות טוב או יותר טוב, ולא מרגישים שאנחנו עומדים לאיזה מבחן אם אנחנו שייכים לתורה ולרוחניות, כל אחד חי את חייו במן תחושה של מלומדה, ושורד אותם איכשהו.

הוראת רבינו מרן שליט"א לבני הישיבה בשעת אזעקה בלילה

"יש הנהגה שקשורה רק לבני תורה, רק לבחורים.

כשיש אזעקה ומתעוררים, הדבר הראשון שצריכים לעשות ליטול ידים ולברך ברכות התורה, ואז לומדים. אצל בן תורה אין רגע שמופקע מלימוד, [אפשר לכוון כבר לפטור את ברכות התורה של היום], אבל אסור שיהיה זמן שלא יכולים ללמוד, כל זכות הקיום שלנו היא הדבקות בתורה, ולא ייתכן רגע בלי זה".

(יום ב' כ סיון תשפ"ה)

מכתב עוז מרבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

בצורת הנהגת בני הישיבות ועמלי התורה בעקבות המצב השורר בארץ הקודש

ישיבת פוניבז'
מפעילי התורה והחסד מוסדות של מרן נאמן ישראל הגדולים כמנחם פנובז' ופניבז' בנשיאות חסיד אברהם כהנמן זצ"ל
בבית זכרון מאיר, קריית הישיבה, בני ברק
PONEVEZ YESHIVA
The Torah Center of Rabbi J. Kahane, the Ponevez Rav
Kiryat Hayeshiva, Bnei Brak, Israel
ת.ד. 695 בני ברק P.O.B. 695 תלפון: 03-6166012 פקס: 03-6166012

בס"ד
יום ה' לסדר "עין בעין נראה אתה..."
וענך עומד עליהם

אחי ורעי בני הישיבות עמלי התורה והולכים באורחותיה

הנה עת מלחמה ורוח סערה מבטלת סדרי יום ולילה, משבשת סדרי חיים רגילים ומבלי הבנה והתבוננות, מצבנו הפרטי, ההתנהגות, נועדה לשלון כי נגרר אחרי המאורעות.

ובני תורה תלמידי חכמים לומדי התורה בעיון מקימים גם בעת זו "בכל דרכיך דעתו והוא ישר ארחותיך". ולתבונן מה שאיפתי להשיג בעת זו.

איך צורת הלימוד; ביותר מרץ ותנופה בעמל ושקיעות כנגד השטפות בהבלי זמן. איך צורת התפילה; בקול ובהתלהבות כנגד השטפות. איך צורת ההתעניינות; לא להיות שטוף לדעת מיד כל חדשה. ובוה נמצא את הבורא וקרבתו.

מה נעשה בזמן אחרה, לעבור במחשבת דפי המסכת בראשי פרקים.

במה נעשה את אורת הימים הימים לימים מרוממים, בלשנן בפנינו פסוקי תפילה ובמחזון לישועתך קוית, כי אתה ד' מחסי, לא אורא מרובות עם, לך הישועה, ובהנה רבים.

הכותרת להתנהגותנו זה שלמון הדעת כמנהג החכמים לומדי תורה.

ובוודאי כי זכות התורה לומדיה וחוגיה בחשבה כבאורה בני הישיבות רבנן ותלמידיהו, עומד לעם הקודש בארץ הקודש להתנצל מכל פגע.

אשר יתכן להצבא ישיבות דתיות
אשר יתכן להצבא ישיבות דתיות

הוא מחייב מעצם גידולם בארץ - וזה המחייב, ואולם חיוב הפרשת חלה, כל חיוב החלה הוא רק כשעושה מהחייבים לחם - "והיה באכלכם מלחם הארץ", וכל עוד לא עשה מהחייבים עיסה לא חל כלל חיוב חלה, ונמצא שהגלגול הוא לא "זמן" החיוב, אלא סיבת החיוב, ובלעדיו אין חיוב חלה.

ומעתה נבוא לדון כשהתורה ציותה על החלה "באכלכם מלחם הארץ", האם הכוונה היא שהגלגול הוא ורק הוא מחייב בחלה, או שגדר חיוב חלה הוא מדין פירות הארץ, והגלגול גורם לחיוב פירות הארץ. ואי נימא שהגלגול הוא מחייב גמור א"כ מי שהביא פירות מחו"ל ועשה בהם גלגול - נמי יהיה חייב. ונראה דבזה יש לחלק ולומר דתרי חיובי ניהו וכו"א לפי עניינו, דבפירות הארץ שעשו בהם גלגול בארץ - החיוב הוא מדין פירות הארץ, והן אמנם דבעינן גלגול בכדי ליצור את החיוב אך החיוב הוא מדין פירות הארץ, אולם פירות חו"ל שנתגלגלו בארץ זהו דין מיוחד שהגלגול מחייב אותם בחלה.

וברמב"ם (פ"ה מהל' תרומות ה"ב) "אין תורמין פירות הארץ על פירות חוצה לארץ ולא מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ", ובכס"מ "משנה פ"ק דתרומות (מ"ה) ויליף לה בספרי מדכתיב וכל מעשר הארץ מורע הארץ ומאחר דמקרא יליף ממילא משמע שאם תרם אינה תרומה כמו ששנו במשנה הנזכרת, ולכא"ר יל"ע, אם פירות חו"ל פטורין מתור"מ, אמאי בעי לכך פסוק שאין מפרישין מזה על זה.

ולמהתבאר י"ל דפשיטא שפירות הארץ חיובם הוא משום גידולי הארץ, והנה ככל מצוה התלויה בארץ, ומלבד זה יש פסוק נוסף לחייב בחיוב גמור פירות חו"ל שבאו לארץ, ולא חשוב פירות פטור וחייבים בחלה חיוב גמור, ולכן בעי קרא שא"א להפרישם זה על זה. ונפק"מ נוספת, שאם זה רק דין בגלגול, זה חיוב על הגביר, אבל להמתבאר שהגלגול הוא רק תנאי והמחייב הוא עצם מה שגדל בארץ - זהו חיוב חפצא.

ומבואר היטב דברי הרמב"ם ששינה בלשונו וכתב "פירות הארץ שיצאו חו"ל פטורין", בין לחלה ובין לתור"מ, אבל "פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה", וחיובם הוא רק בחלה ולא בתור"מ. ולהמתבאר י"ל, דבשלמא אי נימא שהפסוק "מלחם הארץ", כוונתו שברגע שנכנס לארץ חייב, באמת חיובו הוא בין בחלה ובין בתור"מ, אכן לפי מה שביארנו, שהחיוב בפירות שבאו מחו"ל הוא רק מדין גלגול - דין גלגול הוא רק בחלה ולא בתור"מ, ושפיר חילק הרמב"ם בין חלת חו"ל שנתגלגלה בארץ שחייבת, לשאר תור"מ שגם אי נתמרחו בארץ אינם חייבים.

והנה במעשרות (פ"ג מ"י) "עומדת בארץ נוטה לחוצה לארץ, בחוצה לארץ נוטה לארץ, הכל הולך אחר העיקר", וכן פסק הרמב"ם (פ"א דתרומות ה"ד) "אילן שעומד בחוצה לארץ ונופו נוטה לארץ, או עומד בארץ ונופו נוטה לחוצה לארץ, הכל הולך אחר העיקר. היו מקצת שרשיו בארץ ומקצתן חוצה לארץ אפילו היה צחיח סלע מבדיל ביניהן הרי טבל וחולין מעורבין זה בזה". ויעוי' בסוגיא בגיטין (כב.).

והק' הגר"א (יו"ד סי' של"א סק"ט) "בגיטין כ"ב א' אילן מקצתו בארץ כו' לא מקצת שרשיו כו' ואי מדאורייתא חייב לר"ע אין נ"מ בזה דהא הכל תליא היכן הפירות בשעת קביעתן", והיינו דכיון דהמחייב הוא המירוח מה איכפ"ל מה מקור הפירות. [ועיי' ש"ת' דמייירי בפירות שאין בהם מירוח]. ועכ"פ מתבאר דמירוח הוא תנאי שיחול החיוב שהפירות חייבים, אבל גלגול הוא דין אחר, והוא המחייב בחלה.

והראשונים דימו הבאת שליש דתבואה, דגם בחלה ישנם דרגות בחיוב, בתחילה נתנית מים לקמח ואח"כ הבצק ואח"כ גמר הלישה, ודימו את הדברים. ולדברינו עדיין יתכן לחלק, דגדר 'הבאת שליש' הוא גדר בפרי עצמו, ממתי נחשב פרי, וכשהביא שליש במקום פטור, חשוב כפרי של חו"ל, שכבר נעשה פרי בחו"ל. אבל גבי חלה, לכא"ר הוא דין שונה, דגם אם בשעת נתנית המים לקמח, לא נתחייב בחלה, עדיין "חלות פטור" בחלה, ושפיר יכול להתחייב שוב בחלה בגלגול שאחר נתנית המים, ושאיני מפרי.

ויתכן עוד נפק"מ בכיבוש יחיד, ומה שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, וכדכ' הרמב"ם (פ"א מהל' תרומות ה"ג) "יצאו מכלל חוצה לארץ ולהיותן כא"י לא הגיעו", ומה הדין כשעשו עיסה במקום שכבשו יוצאי מצרים ונתנו המים, אבל הגלגול היה בארץ ישראל, וגם אם מצד ה"מחייב" אין כאן, שלא נעשה עיסה בחו"ל, אבל גם אין כאן צד של "פטור", דמקום זה לא חשוב כחו"ל, וגם אם בהבאת שליש לגבי תור"מ, אם אין סיבה לחייב - הוא נפטר, אבל הנתנית מים הוא דין של "פטור", ואם אינו במקום של פטור גמור, חייב בחלה.

"בבאכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לד'". ראשית ערסותכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אתה. מראשית ערסותיכם תתנו לד' תרומה לדרכתיכם"
(במדבר ט"ו, י"ח-כ"א).

והרמב"ם (פ"ה מבכורים ה"ו) פסק: "פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה ופירות הארץ שיצאו חו"ל פטורין שנאמר **אשר אני מביא אתכם שמה** שמה אתם חייבין בין על פירות הארץ בין על פירות חו"ל". ומקורו מהירושלמי (חלה פ"ב ה"א) "שמה אתם חייבין אין אתם חייבין חוץ לארץ".

ובהל' תרומות (פ"א הכ"ב) פסק הרמב"ם: "פירות א"י שיצאו חוצה לארץ פטורין מן החלה ומן התרומות ומן המעשרות שנאמר **אשר אני מביא אתכם שמה** שמה אתם חייבין בח"ל פטורין ואם יצאו לסוריא חייבין מדבריהם, וכן פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה שנאמר שמה שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ בין בפירות חוצה לארץ", ובפשטות "יצאו חוצה לארץ" היינו שהמירוח נעשה בחו"ל, אולם הב"ח (יו"ד סי' של"א סק"ז) כ' דלשי' הרמב"ם ה"ה כשכבר נקבעו בארץ ונתחייבו במעשר, היציאה לחו"ל פוטרן ממעשר.

ובלשונו של הרמב"ם יש לדייק דלגבי פירות א"י שיצאו לחו"ל פסק ש"פטורין מן החלה ומן התרומות ומן המעשרות", ואילו לגבי פירות חו"ל שנכנסו לארץ כתב "חייבין בחלה", ולא הזכיר שאר תור"מ. והקשה הכס"מ (שם) "לכאורה נראה מדברי רבינו שהוא מחלק בין חלה למעשרות בפירות ח"ל שנכנסו לארץ שחייבים בחלה מדאורייתא ובמעשרות אינו חייב אלא מדבריהם ויש לתמוה מאחר דמקרא דשמה יליף לפטור גם מתרומה ומעשרות פירות ארץ ישראל שיצאו לח"ל ממילא אית לן למילף לחייב מדאורייתא פירות ח"ל שנכנסו לארץ גם לענין תרומה ומעשרות וכו'".

והנה יש לדון האם חלה היא מהמצוות התלויות בארץ, וחיובה היא חובת קרקע. ובמשנה בקידושין (לו:) "כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ, ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ חוץ מן הערלה וכלאים ר"א אומר אף החדש". והקשה הירושלמי (כב:) "ולמה לא תנינן אף החלה" דהרי גם חלה חייבת מדרבנן בחו"ל, וא"כ מדוע לא נכתב ג"כ חוץ מן החלה, (ועיי' מה שתי' הירושלמי). והמקנה (שם) ת' דחלוקים הבבלי והירושלמי האם חלה היא חובת קרקע או חובת גביר, דהירושלמי שהקשה דנכתוב גם חלה הוא משום דס"ל שהחובה היא חובת קרקע, אמנם להבבלי "בחלה דאין החיוב עליו בשעת גלגול חו"ל כחובת הגוף, וכי בשביל שהחיוב הוא בתבואה הגדילה על הקרקע יחשב חובת קרקע. ול"ד לתרומות ומעשרות דאף דגמר החיוב הוא מגמר המירוח מ"מ כבר התחיל חיובו משהגיע עונת מעשרות דהא אם רוצה מפריש תרומות ומעשרות קודם מירוח מה שאין כן בחלה דהמפריש חלתו קמח לא עשה כלום וכ"ש לדעת הפוסקים דאינו חייב בתרומה אלא כשנתמרח חיד בעל הקרקע אבל הלוקח קודם מירוח פטור מן התורה נמצא דעיקר החיוב על בעל הקרקע, והא דפטור מה"ת בחלה בחו"ל י"ל לאו משום דחובת קרקע הוא כפירש"י אלא משום דמפורש בו חו"ל באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ואדרבה מדצריך קרא באכלכם מלחם הארץ למעט ח"ל משמע דלאו חובת קרקע היא".

ושוורש חילוקו של המקנה מצינו כבר בתוס' בקידושין (שם ד"ה כל), שהק' דניתני גם תרומות ומעשרות ותי' לחלק בין חלה לתור"מ "דגורו על החלה בכל מקום טפי מתרומה ומעשר **לפי שהחלה דומה יותר לחובת הגוף שהרי החיוב בא ע"י גלגול עיסה שהאדם עושה** והלכך דין הוא שיהנוג בכ"מ אפילו בח"ל אבל תרומה ומעשר אינן מוטלות אלא על מי שיש לו קרקע ודמי טפי לחובת הארץ". אולם בב"ב (פא. ד"ה ההוא) כ' תוס' לחלק בין ביכורים לחלה ותור"מ: "ולרשב"א נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה דהתם **גוף הפירות מחייבין** בתרומה דטבל ניהו ואסורין באכילה ולכן חשובין הן תלוין בארץ, אבל בכורים **אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם** דאין נאסרין באכילה אע"פ שלא הפריש מהן בכורים". ונמצא דלתוס' בב"ב חלה היא חובת קרקע, ולהתוס' בקידושין חלה היא חובת גביר.

והנה התוס' בקידושין הוכיח דזהו חובת גביר מהא דהגלגול הוא המחייב ולא עצם הגידול בקרקע, והנה יש לדון האם חיוב החלה שחל בגלגול דמי לחיוב התור"מ שחל במירוח.

ונראה דחלוק במהותו דין מירוח מדין גלגול, דבאמת פירות הגדלים בארץ חייבים בתור"מ, אלא דזמן החיוב הוא המירוח, אבל החיוב מצ"ע

י"ל ע"י מוכן צור התורה
לתרומות והוצאות:
02-302-4186
לקבלת הגיליון מידי שבוע באמייל:
mzh0747@gmail.com

ישמח לב מנכשי ד'
ניתן להשיג את הספר
החדש "תפילתם ברצון"
מתורת רבינו מו"ר שליט"א
על עניני תפילה
בקר המוכן, ובשיבת הקד

להאנה לשיחות ההויזוק מרבינו מו"ר
שליט"א בעקבות המלחמה באר"ק
קו השיעורים:
שיחות (4) < שיחות משנת תשפ"ה
(1) < שיחות על המלחמה באר"ק (7)

נתרם ע"י ידידנו עוז העומד תדיר לימינו
הרה"ג רבי דוד הקשר שליט"א
לדגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת ב' ח' שנת'
יחד שייכו אביה ואמה לגדלה לתורה לחופה ולנעשים טובים

לעילוי נשמת
הגאון הגדול רבי ראובן
ב"ר שבתי פיין זצוק"ל
נלב"ע כ"ה סיון תשנ"ג
הקדש ע"י נכדו ידידנו הדגול שליט"א